

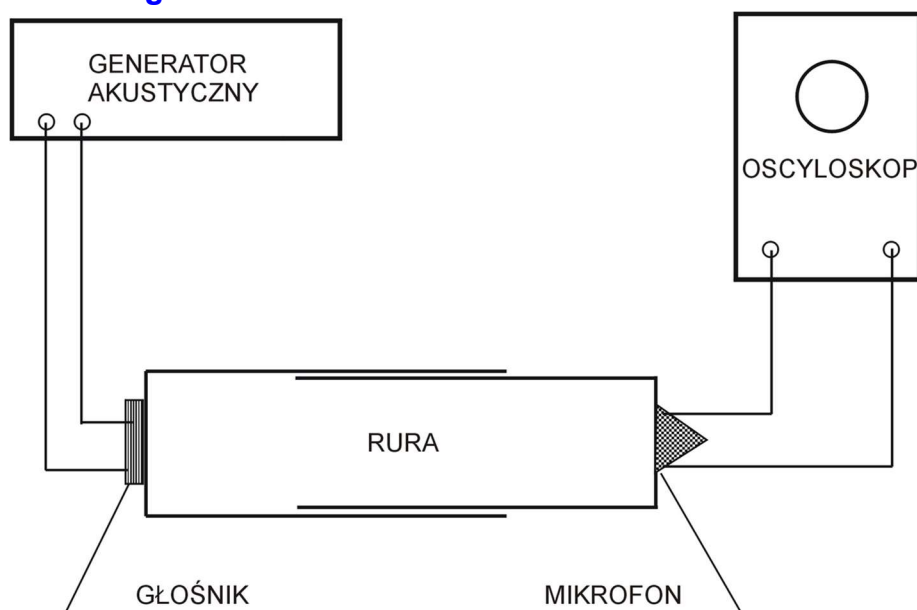
WYZNACZANIE PRĘDKOŚCI DŹWIĘKU W POWIETRZU METODĄ FALI STOJĄCEJ

1. Opis teoretyczny do ćwiczenia

zamieszczony jest na stronie www.wtc.wat.edu.pl w dziale
DYDAKTYKA – FIZYKA – ĆWICZENIA LABORATORYJNE.

2. Opis układu pomiarowego

Zestaw do wytwarzania i rejestracji fali stojącej w słupie powietrza przedstawiony jest na rysunku. Podstawowym jego elementem jest rura (tzw. rura Kundta), zakończona z jednej strony głośnikiem, którego membrana, pobudzana jest do drgań sygnałem sinusoidalnym z generatora akustycznego. Z drugiej strony drgania poprzez zmianę ciśnienia słupa powietrza działają na mikrofon, połączony z oscyloskopem.

Ponieważ koniec rury to nieruchoma ścianka, to fazy fali padającej i odbitej muszą być takie, aby na nieruchomej ścianie nie było przemieszczeń (taki punkt nazywamy „węzłem”). Zachodzi to wtedy, gdy fala padająca i odbita są przesunięte w stosunku do siebie o kąt π . W przypadku, gdy długość rury jest całkowitą wielokrotnością połowy długości fali w wyniku nakładania fali biegnącej i odbitej, zachodzi zwiększenie amplitud w miejscu zwanym „strzałką” i zmniejszenie w „węźle”. Zjawisko to łatwo daje się zaobserwować, gdy przesuwamy wewnątrz rury głośnik, wówczas amplitudy obserwowane na oscyloskopie maleją lub rosną w zależności od położenia głośnika stanowiącego koniec słupa powietrza. Przy ustalonej częstotliwości drgań membrany, otrzymujemy kolejne maksima amplitud drgań obserwowanych na oscyloskopie.

Oznaczmy przez $l(0)$ położenie rury, dla którego otrzymujemy pierwsze maksimum amplitudy drgań, a przez $l(n)$ $n=1, 2, 3, \dots$ kolejne następne położenia. Wiemy, że dla fali stojącej kolejne maksima są co pół długości fali zatem:

$$l(n) = l(0) + n \frac{\lambda}{2} \quad \text{gdzie } n=1, 2, 3, \dots \text{ . Funkcja } l(n) \text{ jest funkcją liniową o współczynniku kierunkowym}$$

$\bar{a} = \frac{\lambda}{2}$ i wyrazie wolnym $\bar{b} = l(0)$. Znając współczynnik kierunkowy, a więc $\frac{\lambda}{2}$ i korzystając ze związku, że prędkość fali jest iloczynem długości i częstotliwości wyznaczamy prędkość dźwięku $V = \lambda f = 2\bar{a}f$.

3. Przeprowadzenie pomiarów

1. Włączyć oscyloskop i generator drgań akustycznych. Na ekranie oscyloskopu powinien być ostry obraz sinusoidy.
2. Ustawić wartość częstotliwości f drgań uzyskiwanych z generatora z zakresu około 1500 – 3500 Hz. Ustawioną wartość zapisać w tabeli pomiarowej. Ustalić niepewność maksymalną Δf częstotliwości związaną ze stabilnością pracy generatora (odpowiadającą najmniejszej zmianie ustawienia częstotliwości).
3. Określić temperaturę powietrza w rurze (przyjąć równą temperaturze otoczenia).
4. Przesuwając mikrofon wewnątrz rury znaleźć następujące kolejno po sobie położenia $l(n)$, dla których amplituda drgań obserwowanych na oscyloskopie osiąga maksimum. Odczytać położenia na skali centymetrowej umieszczonej na bocznej powierzchni rury. Zanotować odczytane wartości w tabeli.
5. Pomiary powtórzyć dla 4 różnych wartości częstotliwości f . Dla każdej częstotliwości pomiar wykonać dwukrotnie (przy wysuwaniu i wsuwaniu rury). Ilość maksimów może być różna w zależności od częstotliwości i ograniczona jest długością rury (zachować ostrożność aby nie uszkodzić stanowiska).
6. Ustalić wartości parametrów i ich niepewności niezbędne do opracowania ćwiczenia. Określić niepewności maksymalne wielkości mierzonych.

4. Opracowanie wyników pomiarów

Wykonanie Wykresu 1 – położenia kolejnych strzałek fali stojącej

1. Wszystkie wyniki pomiarów przedstawić na wykresie odkładając na osi odciętych kolejne numery strzałek fali stojącej n (1, 2, 3,...), a na osi rzędnych odpowiadające im położenia wysunięcia rury $l(n)$.
2. Wykonać wykres prostej $y = \bar{a}x + \bar{b}$ aproksymując ją metodą najmniejszych kwadratów Gaussa, gdzie $x=n$, a $y=l(n)$, a parametry prostej oraz ich niepewności wyznaczamy z:

$$\bar{a} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n x_i\right) \cdot \left(\sum_{i=1}^n y_i\right) - n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i\right)}{\left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2 - n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i^2\right)}, \quad \bar{b} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n y_i\right) - \bar{a} \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)}{n},$$

$$u(\bar{a}) = \sigma_{\bar{a}} = \sqrt{\frac{n}{n-2} \cdot \frac{\left(\sum_{i=1}^n y_i^2\right) - \bar{a} \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i\right) - \bar{b} \cdot \left(\sum_{i=1}^n y_i\right)}{n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i^2\right) - \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2}}, \quad u(\bar{b}) = \sigma_{\bar{b}} = \sigma_{\bar{a}} \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n x_i^2}{n}}.$$

Przy wyznaczaniu parametrów prostych wykonać tabelę zawierającą kolumny z poszczególnymi wartościami: x_i , y_i , x_i^2 , y_i^2 , $x_i \cdot y_i$ oraz ich sumy w celu uniknięcia błędów przy przetwarzaniu wartości zmierzonych.

Prostą wraz z wyznaczonymi parametrami nanieść na wykres (1).

Wyznaczenie prędkości dźwięku i jego niepewności

3. Obliczyć prędkość dźwięku w powietrzu $V = 2\bar{a}f$ dla każdej z badanych częstotliwości. Parametr f to częstotliwość drgań generatora.
4. Obliczyć jej niepewność standardową złożoną $u_c(V) = \sqrt{(2f \cdot u(\bar{a}))^2 + (2\bar{a} \cdot u(f))^2}$, przyjmując $u(\bar{a}) = \sigma_{\bar{a}}$, oraz $u(f) = \frac{\Delta f}{\sqrt{3}}$.
5. Obliczyć niepewność złożoną względną $u_{c,r}(V) = \frac{u_c(V)}{V}$.
6. Wyznaczyć niepewność rozszerzoną $U(V) = 2 \cdot u_c(V)$.
7. Zebrać wyniki w poniższej tabeli:

f	V	$u_c(V)$	$U(V)$	$u_{c,r}(V)$

8. Porównać wartości w tabeli z wielkością odniesienia - prędkością dźwięku w powietrzu suchym. wyciągnąć wniosek (1). Do końcowej analizy wybrać jeden z wyznaczonych zestawów parametrów.

5. Podsumowanie

1. Zestawić wyznaczone wielkości wyznaczone z pomiarów ($f, V, u_c(V), U(V), u_{c,r}(V)$) jak w tabeli 7 oraz wartość odniesienia zgodnie z regułami ich prezentacji.

2. Przeanalizować uzyskane rezultaty:

a) która z niepewności pomiarowych wnosi największy wkład do niepewności złożonej $u_c(V)$;

b) czy spełniona jest relacja $u_{c,r}(V) < 0,1$;

c) czy spełniona jest relacja $|V - V_{\text{odniesienia}}| < U(V)$;

d) układ punktów pomiarowych na Wykresie 1;

pod kątem występowania i przyczyn błędów grubych, systematycznych i przypadkowych.

3. Wyciągnąć wnioski pod kątem występowania błędów grubych, systematycznych i przypadkowych i ich przyczyn. Uwzględnić tu wniosek (1).

Wyjaśnić czy cele ćwiczenia zostały osiągnięte.

6. Przykładowe pytania

zamieszczone są na stronie www.wtc.wat.edu.pl w dziale
DYDAKTYKA – FIZYKA – ĆWICZENIA LABORATORYJNE.

*****

Zadania dodatkowe do wyznaczenia i analizy:

1. Wykonać pomiary dla punktów $l(n)$ gdzie amplituda fali stojącej jest minimalna.
2. Wykonać pomiary dla innych pracy częstotliwości generatora.
3. Wyznaczyć współczynnik korelacji liniowej R^2 dla wyznaczonej prostej. Wynik poddać analizie i wyciągnąć wnioski.

$$R^2 = \frac{\left[\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) \cdot (y_i - \bar{y}) \right]^2}{\left[\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \right] \cdot \left[\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 \right]}$$

Zespół w składzie.....

Cele ćwiczenia:

- wyznaczenie prędkości dźwięku w powietrzu metodą fali stojącej,
- sprawdzenie, czy prędkość ta zależy od częstotliwości fali.

1. Wartości teoretyczne wielkości wyznaczanych lub określanych.

Prędkość dźwięku w powietrzu $331,5 + 0,6 \cdot t$ [m/s], gdzie t – temperatura w $^{\circ}\text{C}$,

Prędkość dźwięku w cieczach $\sqrt{\frac{K}{\rho}}$ K - moduł sprężystości objętościowej, ρ – gęstość.

2. Parametry stanowiska (wartości i niepewności):

Temperatura.....niepewność pomiaru temperatury.....

3. Pomiary i uwagi do ich wykonania:

Niepewność pomiaru położenia .....

Niepewność pomiaru częstotliwości .....

L.p.	Położenie maksimów amplitudy (przy wysuwaniu oraz wsuwaniu) w cm dla częstotliwości f_n :							
	f_1 ..... Hz		f_2 ..... Hz		f_3 ..... Hz		f_4 ..... Hz	
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								

Ilość maksimów może być różna w zależności od częstotliwości i ograniczona jest długością rury, należy zachować ostrożność, aby nie uszkodzić stanowiska.